

האם המהפכה בסוריה היא לטובת ישראל

העם הזה בעצמו, ולא באמצעות אנשיו ושריו, ודוחות המודיעין והבולשת. היתה אולי סיבה לקוצר-רוחו של עבד אל-נאצר עם בעיותיה של סוריה. מדינה זו היא מדינה חקלאית עשירה. כאשר הצטרפה לאיחוד היתה רוחבה גדולה של זהב בקופותיה. אולם שלוש שנים רצופות של בצורת הביאו אותה אל עברי פי פחת. במקום לייצא עודפים עצומים של חיטה, נזקקה למענקי-מוון מאמריקה. במקום מאזן חיובי, הסתכם סחרה בגרעונות. מצרים, שכלכלתה אינה מן הבריאות בעולם, נאלצה להורים מענקים גדולים לסוריה, כדי להצילה מפשיטת-רגל. היא גם מימנה חלק הארי של מיפעלי הפיתוח בחבל הצפוני.

יתכן שזו הסיבה שעבד אל-נאצר האמין, כי מספיק לנהל את סוריה בגרורה, באמצעות שליחים מצריים — ובעיקר: הש.ב. של סראג.

★ ★ ★

זכיון על הש.ב.

צי ירוף זה של מצוקה כלכלית ושלטון באמצעות הבולשת היה רחוק מן התמונה שמנהיגי סוריה ציירו לעצמם, בעת שביקשו את האיחוד. עבד אל-נאצר קרא את סימני-האזהרה הראשונים של אכזבתם, והוא מיהר להתיקם מן השלטון בשורה ארוכה של העברות, פיטורים והגלות. עד שלבסוף נדמה היה לו, שלא נותר בסוריה כל גורם היכול להתנגד לו. מעל לכל בטח בשני גורמי-הכוח היחידים שנותרו: הצבא והש.ב. במשך שלוש וחצי שנים אלה הגדיל עבד אל-נאצר את מספר הויליים הסוריים ל-45 אלף, צייד אותם בנשק סובייטי והנהיג אצלם את תורת-הלחימה הסובייטית, בעזרת יועצים סובייטיים ומצריים, ובעזרת קורסים משותפים מצריים-סוריים. הוא האמין כי צבא זה — "המהפכה הראשון" — תחת פיקודו של הגנרל הסורי ג'מאל פייסל, ימלא את משימתו הבטחונית על הגבול ולא יתערב בהליכים הפוליטיים. מאורעות השבוע הוכיחו כי טעה מרה.

מפני הגורם השני — הש.ב. של סראג — היה עבד אל-נאצר מודאג יותר. לא מצא חן בעיניו המונופול שהסגן-אלוף הסורי קנה לעצמו בשטח זה. על כן החליט לצמצם את הכונופול, על-ידי פיצול שירותי המודיעין לשניים — מודיעין צבאי ושירות הבטחון הפנימי — שרק על חלק מהם נשאר סראג. כאחראי.

הוא גם עשה צעד נוסף, הנוגע והמסוכן ביותר בתולדות האיחוד: הוא ביטל את הממשלות הנפרדות, שניהלו את שני החבלים עד אז, הקים ממשלה מרכזית אחת לכל רע"ם. צעד זה השלים כמעט לחלוטין את האיחוד, פרט לכמה צעדים כגון איחוד המטבע של שתי הארצות.

בסידוריה-השלטון החדשים, מונה סראג כשר-הפנים. אך לא שר-פנים יחיד, אלא בשותפות עם מרשאל עבדל אל-חכים פאמר, חברו של עבד אל-נאצר בביצוע ההפיכה המצרית ב-1952.

★ ★ ★

אדונו בעם בו

רכאורה, היו שני השרים מוסמכים לנהל את ענייני הפנים של כל רע"ם. אולם בעוד שעאמר התיישב בדמשק ונטל לידיו את סמכויותיו הממשיות, לא חלם איש על כך שעמיתו הסורי יוכל לעשות אותו דבר בקהיר. היו כל הסיכויים שאילו נסע סראג לקהיר לא היה מצליח ליטול לידיו שום סמכות ממשית, ובשובו לדמשק היה מגלה כי עאמר כבר הפך בוס מוחלט שם.

הוא התלונן על כך בפני עבד אל-נאצר. לא היה זה סיכסוך עקרוני, על טובת סוריה. כי דחק עאמר הצטיין כמליך-יורש של החבל הצפוני בפני עבד אל-נאצר. בין עאמר לבין סראג היתה נטושה מלחמה גלויה של סמכויות. הם התייצבו שניהם בארמון הנשיא בקהיר, כשפני הסורי דרישה א.לטימטיבית להשיב לו את סמכויותיו הגזולות. האוליטימטום נדחה וסראג התפטר. לפי כל הסימנים, הרשה לו עבד אל-נאצר לשוב לדמשק בשלום, מתוך חשש שאם יקרה לו משהו בקהיר יתקוממו ידיו במנגנון הש.ב. ובצבא. כעבור 24 שעות, פרצה המרידה.

בראשה עמדו ששה קצינים בכירים מהחיר, חיל האוויר, חיל השריון והמטה. שניים מהם בדרגת עמיד (אלוף) וארבעה בדרגת טוקדם (סגן-אלוף). פרט מעניין: עמיד עבד אל-גאני דהמאן, ראש המרדנים, הוא מפקד אזור דמשק. גם מבצעי שלוש ההפיכות הצבאיות הקודמות — חוסני אל זעים, סמי אל-חינאוי ואדיב אל-שישקלי — היו מפקדי אזור דמשק.

לפי כל הסיכונים ידע עבד אל-חמיד סראג על כנותיהם למרוד. יתכן אף ששיתף עימם פעולה בשלבי התיכונן הראשונים. אין גם ספק כי הדחתו על-ידי עבד אל-נאצר היתה הקש ששבר את גב הששה ודחי פה אותם לפעולה. אולם לעבד אל-חמיד סראג לא היה כל חלק פעיל בביצוע ההפיכה. לא מפני שלא רצה בה, אלא מפני שששת הקצינים לא רצו בו.

במשך כהונתו, כעושה-ידברו של עבד אל-נאצר, הצליח סראג להשיג את עצמו על חלקים גדולים של האוכלוסיה, ובעיקר על מספר רב של קצינים. גורלו של סראג היה גורלם של מפקדי בולשת כה רבים: אדונו בעס בו ברגע שנראה לו כי התחזק יתר על המידה, ואילו המחנה שכנגד לא רצה בו, כי שנא אותו על מעשיו.

ביום השני של ההפיכה אף ניסה מישמר צבאי לעצור את סראג בביתו בדמשק. סראג פתח באש והצליח להימלט, אך נעצר למחרת. ראשי ההפיכה חששו שהוא יהיה מוקד למתנגדיהם, יעמוד במרוצת הזמן בראש הפיכה משלו — אולי גם לטובת רע"ם.

★ ★ ★

"צבאכם ביצע פעולה..."

רמרידה הצבאית החלה בשתיים לסני חצות של יום חמישי האחרון. יחידות שריון יצאו מבסיס קטאנה הגדול, סמוך לדמשק, ותפסו עמדות בעיר. היעד הראש שון היה תחנת השידור. אחריו: בניין ה' מיפקדה הצבאית בו ישנו, בין השאר, הגנרל פייצל ועבד אל-חכים עאמר.

ב-6.15 בבוקר, במקום השידורים הרגילים של דמשק, הודיעה הטיפיקדה המהפכנית ה' ערבית העליונה של הכוחות הסובייטים, בראשונה מתוך 19 הודעות: "צבאכם, שהיה וישראל תמיד מעוז לאומי, ביצע הברקה פעולה לשמיר החופש ושלמית המולדת."

האיום על ישראל

גבר עם איחוד סוריה ומצרים, ב-1958. בתמונה המפקד המצרי העליון, עבד אל-חכים עאמר, בעת סיור בגבול הסורי-ישראלי. סימניו של עאמר (המצביא), הרמטכ"ל הסורי, ג'מאל פייזאל.

כאשר פלטו אנגליה, צרפת וישראל למצרים, לא באתי לבית השידור. כאשר פקדו אותנו משברים וסכנות רבות, גם אז לא באתי לבית השידור. אבל היום באתי לכאן לדבר אליכם. כי מה שקרה בסוריה היום מסוכן וחמור לאין ערוך יותר מכל מה שקרה עד כה!"

כך אמר גמאל עבד אל-נאצר ביום החמישי האחרון — והוא צדק. כי מה שקרה אותו בוקר בדמשק איים לא רק על קיומה של הרפובליקה הערבית המאוחדת כיחידה מדינית, אלא אף הנחית מהלומת-מחת להלומותיו של עבד אל-נאצר לאחד את כל העולם הערבי תחת דגלו.

★ ★ ★

המישנה למדך

רום קודם לכן עזב עבד אל-חמיד סראג את קהיר ברוגזה וטס חזרה לדמשק, אחרי שהגיש את התפטרותו מתפקיד שר-הפנים של רע"ם.

סורים רבים הגישו לעבד אל-נאצר את התפטרותם מממשלת הרפובליקה המאוחדת, מאז כוננה לפני שלוש וחצי שנים. היו ביניהם אישים בעלי השפעה ועמדה בארצם ובעולם הערבי, אך שום דבר לא קרה עקב התפטרותם. ואילו למחרת היום בו התפטר סראג — פרצה מרידה של הצבא הסורי.

מה הקשר בין שני המיקרים? האם עמד סראג בראש המתמרדים? עבד אל-חמיד סראג היה ראש המודיעין של הצבא הסורי, כאשר החלט על האיחוד עם מצרים. הקצין השאפתן (36) היה בין המניעים העיקריים לאיחוד זה. הוא רצה בו אפילו יותר מאנשי אליבנת הסוציאליסטים, שסיסמתם מאז ומתמיד היתה שיתוף פעולה בין-ערבי. על-כן, לאחר האיחוד, הפך סראג למעין מישנה-למלך בסוריה. היו אמנם ממשלה מרכזית ומועצות ביצוע חבליות, אך השלטון האמיתי בסוריה היה נתון בידי סראג, כאיש-אימונו ונציגו הבלעדי של גמאל עבד אל-נאצר.

וכך, בשעה שהממשלה המרכזית יצקה את הכלים הביורוקראטיים להבטחת האיחוד, חישל עבד אל-חמיד סראג את כלי-השלטון המיוחד שלו: שרות הבטחון הסורי. באמצעותו חלש על כל הנעשה בחבל הצפוני, סילק בשם האיחוד את הקצינים והעסקנים האזרחיים שלא היו מרוצים מן המשטר החדש. אולם כבר אז קשה היה לקבוע לטובת מי הוא עושה זאת: לטובת הממשלה המרכזית, או מתוך תאמתו האישית לשלטון.

★ ★ ★

"נאצר לא הבין!"

ראיחוד לא עלה יפה. הוא הוצע על-ידי הסורים בשעת משבר פנימי חמור, כשמלחמת-אזרחים איימה לגרום את המדינה לשורה אינסופית של הפיכות חדשות. צדק עבד אל-נאצר בהצהירו השבועי: "לא רציתי באיחוד. אבל הם הכריחו אותי. אמרתי להם שצריכים להכין את הקרקע במשך חמש שנים. אבל הם אמרו לי: התפקיד את סוריה למלחמת-דמים? האם אתה מתכחש לסיסמותיך הקראות לאיחוד כל הערבים?"

עבד אל-נאצר הסכים לאיחוד, בחוסר-רצון. הומן היכח כמה מוצדקים היו חששותיו. כי רע"ם הוקמה על בסיס של איחוד מלא. לא כפוארציה של שני חבלי-ארץ אוטונומיים. פירוש הדבר: הנהגת כלכלה אחידה, רמת-חיים שווה, תיכונן כלכלי מאוחד, פיקוד צבאי אחיד ושילוב מוחלט של מערכות החינוך, הכספים והרפולומטיה.

עבד אל-נאצר ניסה להגשים כל אלה, בשורה ארוכה של צחים ותוקים. ויעציו הקרובים ביותר יעצו להנהיג את השינויים בהדרגה; אך עבד אל-נאצר היה חסר סבלנות. קבל-התפנים ההיסטוריות, להן זכה ברחבי סוריה, נטעו בו את האמונה כי אין לו מה לחשוש, וכי כל צעד מצעדיו יתקבל ללא התנגדות.

התאונן השבוע אל-יאם הדמשקאי, למחרת ההפיכה: "עבד אל-נאצר לא הבין את סוריה. תהום עמוקה הפרידה בינו לבין העם הסורי. לפני האיחוד נהג נאצר לקבל סורים רבים, אולם אחרי האיחוד הפך לאדם אחר ונעל את דלתו בפני הכל. הוא לא התעניין יותר בקיום מגע עם העם, אלא לצורך תשואות ומחיאיות-כפיים. אישים גדולים רבים מסוריה היו מבלים ימים ושבועות בקהיר והיו חוזרים מבווישים ונכלמים לארצם."

מעל לכל התלונן ג'מאל עאמר: "היתה קיימת ההנחה, כי עבד אל-נאצר יעמוד על סיב

ראש הממשלה
אליכזבר, 47 איש היטין הקיצוני בסוריה.